

Ken Follett bij Boekerij:

Code Rebecca

Piraat

De man van Sint Petersburg

Door het oog van de naald

Op vleugels van de adelaar

Sporen naar de dood

Papiergeld

Pilaren van de aarde (De kathedraal)

Geheim

Nachtvlucht

De ruimtetweeling

Gevaarlijk fortuin

De vlam van de vrijheid

De derde tweeling

De vuist van Eden

De countdown

Torenkraai

Nachtwakers

Sneeuwjacht

Brug naar de hemel

Val der titanen

Nacht van het kwaad

Kou uit het oosten

Ken Follett

*Pilaren van
de aarde*

Dit werk is eerder verschenen onder de titel *De kathedraal*.

Eerste druk 1990
Zestiende druk 2015

ISBN 978-90-225-7517-8
ISBN 978-94-475-1394-0 (e-boek)
NUR 302

Oorspronkelijke titel: *Pillars of the Earth*
Oorspronkelijke uitgever: Writer's House, Inc. New York
Vertaling: Pieter Verhulst
Omslagontwerp: Wil Immink Design
Omslagbeeld: iStock
Zetwerk: ZetSpiegel, Best

© 1989 Ken Follett
Nederlandstalige uitgave © 1990 Meulenhoff Boekeryj bv, Amsterdam

Niets uit deze uitgave mag openbaar worden gemaakt door middel van druk, fotokopie, internet of op welke andere wijze ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

*Voor Marie-Claire,
mijn oogappel*

Tegen de avond van 25 november 1120 zette het Witte Schip koers naar Engeland, maar voor de kust van Barfleur zonk het met alle opvarenden, op één na... Het schip was zeer goed uitgerust en voorzien van alle technische mogelijkheden uit die tijd... Deze schipbreuk was vooral geruchtmakend door het grote aantal aanzienlijke personen dat verdronk: behalve de koning en zijn erfprins waren er twee koninklijke bastaarden, verscheidene graven en baronnen, en het grootste deel van de koninklijke hofhouding aan boord... De historische betekenis is gelegen in het feit dat Henry geen duidelijke erfgenaam meer had... Het resultaat was uiteindelijk de successiestrijd en de periode van anarchie die volgde na Henry's dood.

A.L. Poole, *From Domesday Book to Magna Charta* (Oxford, 1951)

Proloog

1123

De kleine jongens kwamen al vroeg naar de ophanging. Het was nog donker toen de eerste drie of vier in hun vilten laarzen geluidloos als katten uit de hutten slopen. Een dunne laag verse sneeuw bedekte de kleine stad als een nieuw verfje, en de jongens verstoorden het maagdelijke wit als eersten met hun voetstappen. Ze zochten zich een weg tussen de nederige houten hutten en door de straten van bevroren modder naar het verlaten marktplein, waar de galg gereed stond.

De jongens minachtten alles wat ouderen van waarde vonden. Ze fronten bij schoonheid en bespotten goedheid. Ze barstten in lachen uit als ze een kreupele zagen en als ze een gewond dier aantroffen zouden ze het met stenen bekogelen tot het dood was. Ze pochten over hun verwondingen en droegen hun littekens met trots, en ze koesterden bijzonder veel bewondering voor verminkingen: een jongen die een vinger miste kon hun koning zijn. Ze hielden van geweld. Ze konden mijlen lopen om ergens getuige te zijn van bloedvergieten, en een ophanging zouden ze nooit willen missen.

Een van de jongens piste tegen het schavot. Een andere beklom de treden, klemde zijn handen om zijn keel en trok een wezenloze grimas alsof hij gewurgd werd; de anderen keken bewonderend toe. Twee honden draafden blaffend over het marktplein. Een heel klein jochie begon een appel te eten, maar een van de grotere knapen gaf hem een stomp op zijn neus en pakte de appel af. De kleine jongen koelde zijn woede door een scherpe steen naar een van de honden te smijten, en het dier vluchtte jankend weg. Toen was er niets meer te doen, en daarom hurkten ze allemaal bij elkaar op het droge plaveisel in het portaal van de grote kerk, wachtend op wat er zou komen.

Kaarslicht flakkerde achter de luiken van de grote houten en stenen huizen rond het plein, in de woningen van welvarende ambachtslui en kooplieden, toen de dienstmeiden en leerjongens haardvuren aanlegden en water kookten voor de pap. De kleur van de hemel veranderde van zwart in

grijs. De stadsmensen kwamen door hun lage deuren naar buiten, gehuld in zware mantels van ruwe wol, en ze liepen huiverend naar de rivier om water te halen.

Al spoedig verscheen een groep jongemannen, stalknechten, arbeiders en leerlingen op het marktplein. Ze verjoegen de jongens uit het kerkportaal met rake klappen en welgerichte trappen, en daarna bleven ze geleund tegen de bewerkte stenen bogen staan, zich krabbend en op de grond spuwend, terwijl ze met bestudeerde zelfverzekerdheid over de dood door ophanging spraken. Als hij geluk heeft, zei een van hen, breekt zijn nek zodra hij valt, een snelle en pijnloze dood, maar als hij daar hangt en zijn gezicht wordt steeds roder, als hij naar lucht hapt als een vis op het droge, dan stikt hij tot de dood erop volgt. Een ander vertelde dat zo'n sterven even lang kan duren als een mijl lopen, en volgens een derde kon het nog erger zijn. Hij had eens gezien dat de hals van een gehangene wel een voet lang was uitgerekt, voordat de ongelukkige stierf.

De oude vrouwen vormden een groepje aan de andere kant van het marktplein, zo ver mogelijk verwijderd van de jongemannen, die maar al te vaak grof tegen hun grootmoeders scholden. De oude vrouwen werden altijd vroeg wakker, ook al eisten kinderen en baby's hun aandacht niet meer op. Zij waren de eersten die hun haar uitveegden en een nieuw vuur aanlegden. Hun aanvoerster, de gespierde weduwe Brewster, voegde zich bij het groepje. De vrouw rolde een biervat voor zich uit zoals een kind een hoepel duwt. Nog voordat ze het deksel geopend had stond er al een groepje klanten te wachten, met kannen en emmers.

De baljuw van de sheriff opende de hoofdpoort, zodat de boeren die in de schamele behuizingen, gebouwd tegen de stadsmuur woonden, naar binnen konden. Sommigen droegen eieren, melk en verse boter om te verkopen, anderen kwamen om bier en brood te kopen, en weer anderen liepen alleen maar naar het marktplein om daar op de executie te wachten.

Nu en dan keken de mensen op naar het kasteel dat boven op de heuvel verrees. Ze zagen rook gestaag boven de keukens opkringelen, en nu en dan het flakkerende schijnsel van een toorts achter de schietgaten in de grauwe muren van de donjon. Toen, ongeveer op het moment dat de zon achter de wolken aan de grijze horizon opkwam, zwaaiden de zware houten deuren open en een klein groepje kwam naar buiten. De sheriff reed vooraan, op een fraai zwart paard en hij werd gevolgd door een ossenwagen waarop de veroordeelde vastgebonden was. Achter de kar reden drie mannen te paard, en al konden hun gezichten niet onderscheiden worden in de verte, aan

hun kleding was te zien dat een ridder, een priester en een monnik naderbij kwamen. Twee gewapende soldaten sloten de rij.

Ze waren allemaal aanwezig geweest bij de rechtszitting, die de vorige dag gehouden was in het schip van de kerk. De priester had de dief op heterdaad betrapt, de monnik wist dat de zilveren miskelk eigendom van het klooster was, de ridder was de heer van deze dief, en hij had verklaard dat de man zonder toestemming weggelopen was. De sheriff had de misdadiger ter dood veroordeeld.

Toen ze langzaam de heuvel afkwamen, verzamelden de andere stadbewoners zich rond de galg. De laatsten die op het marktplein verschenen waren de belangrijke burgers: de slager, de bakker, twee leerlooiers, twee smeden, de messenmaker en de pijlenmaker, allemaal vergezeld van hun vrouwen.

De stemming onder de menigte was vreemd. Gewoonlijk werd er genoten van een ophanging. De ter-dood-veroordeelde was meestal een dief, en de mensen hadden een grondige hekel aan dieven, omdat ze hun bezittingen met veel moeite verworven hadden. Maar bij deze dief lag het anders. Niemand kende de man en niemand wist waar hij vandaan kwam. Hij had zijn misdaad niet hier gepleegd, maar in het klooster dat twintig mijl hiervandaan lag. En hij had een met juwelen bezette miskelk ontvreemd, een zo kostbaar voorwerp dat het vrijwel onmogelijk te verkopen was – dat was toch anders dan de diefstal van een gerookte ham, een nieuw mes of een gordel, waardoor iemand persoonlijk schade leed. Ze konden deze man niet haten, omdat ze niet betrokken waren bij zijn misdaad. Er werd wel gejoeld en gescholden toen hij het marktplein opgereden werd, maar het klonk niet erg overtuigend, en alleen de kleine jongens bespotten hem met overgave.

De meeste stadbewoners waren niet bij de rechtszaak aanwezig geweest, want die werd niet op een vrije dag gehouden, en iedereen moest werken voor zijn brood. Dit was dus de eerste keer dat ze de misdadiger te zien kregen. Hij was nog tamelijk jong, ergens tussen de twintig en dertig jaar oud. Hij had een normaal postuur, maar verder had hij een eigenaardig uiterlijk. Zijn huid was wit als de sneeuw op de daken, hij had opmerkelijk groene, wat uitpuilende ogen, en zijn haar had de kleur van een geschildte winterpeen. De meiden vonden hem lelijk, de oude vrouwen hadden medelijden met hem, en de kleine jongens lachten tot ze erbij neervielen.

De sheriff was een bekende verschijning, maar de andere drie mannen die het lot van de dief bezegeld hadden waren vreemdelingen. De ridder, een gespierde man met geelblond haar, was duidelijk een belangrijk heerschap, want hij reed op een strijdros, een groot rijdier dat evenveel geld

kostte als een timmerman in tien jaar kon verdienen. De monnik was veel ouder, misschien was hij de vijftig al gepasseerd, een rijzige magere man die gebogen in het zadel zat, alsof het leven een zware last voor hem betekende. Het meest opvallend was de priester, een jongeman met een spitse neus en sluik zwart haar. Hij was gekleed in een wijde zwarte mantel en bereed een kastanjebruine hengst. Hij had een waakzame en gevaarlijke blik in zijn ogen, als van een zwarte kat die een nest jonge muizen ruikt.

Een kleine jongen mikte zorgvuldig en spuwde naar de gevangene. Hij had goed gemikt, want de man werd tussen zijn ogen getroffen. De man snauwde een vloek en wilde uithalen naar zijn belager, maar hij werd tegengehouden door de touwen waarmee hij vastgebonden was. Het was alleen opvallend dat de veroordeelde Normandisch Frans sprak, de taal van de heren. Zou hij dan van hoge komaf zijn? Of was hij alleen ver van huis? Niemand wist het antwoord.

De ossenkar hield stil onder de galg. De baljuw van de sheriff klom op de kar en greep de strop vast. De gevangene probeerde zich los te worstelen. De jongens juichten – ze zouden teleurgesteld zijn als de veroordeelde kalm bleef. De bewegingen van de man werden belemmerd door de touwen waarmee hij aan polsen en enkels geboeid was, maar hij bewoog zijn hoofd heftig heen en weer, om de strop te ontwijken. De baljuw, een zwaargebouwde man, deed een stap achteruit en gaf de veroordeelde een harde stomp in zijn maag. De man sloeg dubbel en nu kon de baljuw de strop over zijn hoofd doen en de knoop controleren. Daarna sprong de baljuw van de kar en maakte het touw vast aan een haak onder aan de galg.

Als de veroordeelde zich nu nog verzette, zou dat zijn dood eerder verhaasten.

De twee soldaten maakten de touwen bij zijn enkels los en trokken hem overeind op de kar. De handen van de gevangene waren nog op zijn rug gebonden. Het toegestroomde publiek werd stil.

Dikwijls gebeurde er iets op dit moment tijdens een executie: de moeder van de veroordeelde slaakte een ijselijke kreet, of een vrouw trok een mes en probeerde het schavot te bestormen, in een vertwijfelde poging haar man te redden. Soms smeekte een veroordeelde hardop om vergeving, of hij briepte bloedstollende verwensingen naar zijn beulen. De soldaten gingen aan weerszijden van het schavot staan, gereed om elke ordeverstoring te verhinderen.

Op dat moment begon de veroordeelde te zingen.

Hij zong met een welluidende zuivere tenor. De woorden waren Frans,

maar zelfs wie de tekst niet verstond hoorde aan de klaaglijke melodie dat het een lied vol droefenis en weemoed was.

*Een leeuwerik, in een jagersnet gevangen,
Zong zoeter nog dan ooit,
Alsof de droeve melodie
Vleugels en net kon ontwarren.*

Terwijl de veroordeelde zong keek hij strak naar iemand in het publiek. Geleidelijk weken de mensen opzij, zodat degene die aangekeken werd voor iedereen te zien was.

Ze was een meisje van ongeveer vijftien jaar. Toen de mensen naar haar keken waren ze verbaasd dat ze nog niet eerder de aandacht had getrokken. Ze had lang donkerbruin haar, dik en weelderig, en op haar brede voorhoofd verliep de haarlijn in een punt, die de mensen ‘duivelspiek’ noemden. Ze had regelmatige gelaatsrekken, en sensuele, volle lippen. De oudere vrouwen merkten haar dikke middel en zware borsten op, en ze begrepen dat het meisje zwanger was. Ze vermoedden dat de veroordeelde de vader van haar ongeborn kind was. De andere toeschouwers keken vooral naar haar ogen. Ze had diepliggende ogen met een intense blik en een eigenaardige gouden kleur, zo helder en doordringend dat ze tot in iemands hart leek te kijken, en wie door haar aangekeken werd wendde zich af, uit angst dat zijn diepste geheimen ontdekt zouden worden. Ze was gehuld in lompen en tranen stroomden langs haar zachte wangen.

De voerman van de ossenkar keek afwachtend naar de baljuw. De baljuw keek op zijn beurt naar de sheriff, wachtend op de korte hoofdknik. De jonge priester met de sinistere uitstraling gebaarde ongeduldig naar de sheriff, maar die sloeg daar geen acht op. Hij liet de veroordeelde zingen. De lelijke man met zijn prachtige stem leek de dood op afstand te houden.

*Bij de schemering nam de jager zijn prooi,
De leeuwerik hervond zijn vrijheid nimmer.
Alle vogels en mensen zijn zeker van hun sterven,
Maar liederen leven eeuwig voort.*

Toen het zingen verstomde, keek de sheriff naar de baljuw en knikte. De baljuw riep: ‘Vort!’ en met een eind touw geselde hij de flank van de os. De voerman liet zijn zweep knallen. De os stapte naar voren, en de man op de

kar wankelde. De os trok de kar weg. Het touw werd strak getrokken en met een droge knal brak de nek van de veroordeelde.

Er weerklonk een schrille kreet en iedereen keek naar het meisje.

Zij had geen kreet geslaakt, maar de vrouw van de messenmaker naast haar. Het meisje was wel de oorzaak van de schreeuw. Ze was voor de galg op haar knieën gevallen, met haar armen naar voren gestrekt, alsof ze een vervloeking zou uitspreken. De omstanders weken angstig achteruit, want iedereen wist dat vervloekingen van iemand die onrecht wordt aangedaan veel kracht hebben, en iedereen had het vage vermoeden dat er iets niet in de haak was met de ophanging. De kleine jongens werden doodsbang.

Het meisje richtte haar hypnotische blik op de drie vreemdelingen, de ridder, de monnik en de priester, en toen sprak ze haar vervloeking uit, zo luid dat de woorden leken te galmen: 'Ik vervloek jullie met ziekte en zorgen, met honger en pijn, jullie huizen zullen verteerd worden door het vuur, jullie kinderen zullen aan de galg sterven, jullie vijanden zal het goed gaan, en jullie zullen oud worden in droefheid en spijt, en jullie zullen een vreselijke doodstrijd hebben...' Terwijl ze de laatste woorden uitsprak reikte het meisje naar een zak die naast haar op de grond stond en ze haalde daar een levende haan uit. Een mes leek uit het niets in haar hand te verschijnen, en met een snelle beweging sneed ze de kop van het dier af.

Het bloed spoot uit het lijf van de haan die ze met een felle beweging naar de zwartharige priester smeed. De haan viel voor hem op de grond, maar de priester werd bespat door het bloed, evenals de monnik en de ridder die naast hem stonden. De mannen wendden zich vol walging af, maar tevergeefs, want de bloedspatten besmeurden hun gezicht en kleding.

Het meisje kwam overeind en vluchtte weg.

De menigte week uiteen om haar door te laten. Even ontstond er een waar pandemonium. Maar uiteindelijk wist de sheriff de aandacht van zijn soldaten te krijgen en hij gelastte de mannen woedend haar te achtervolgen. De soldaten probeerden zich een weg te banen door de menigte, ze duwden mannen, vrouwen en kinderen ruw opzij, maar het meisje was al uit het zicht verdwenen, en de sheriff begreep dat hij haar niet meer zou vinden.

De sheriff wendde zich vol afschuw af. De ridder, de priester en de monnik hadden niet gezien dat het meisje gevlucht was. Ze staarden nog steeds naar de galg. De sheriff volgde hun blik. De dode dief bungelde aan het touw, en zijn bleke gezicht kleurde langzaam blauw, terwijl onder zijn levenloze lichaam de haan in wilde kringetjes stuiptrekkend over de met bloed besmeurde sneeuw bewoog.

Deel I

1135 – 1136

Hoofdstuk I

1

In een brede vallei, aan de voet van een glooiende heuvel, naast een bruisende beek, was Tom bezig een huis te bouwen.

De muren waren al een meter hoog en rezen snel. De twee metselaars die Tom had ingehuurd werkten gestaag in de zonneschijn, hun troffels schraapten eentonig en ritmisch, terwijl de sjouwer zweette onder het gewicht van de grote blokken steen. Toms zoon Alfred mengde de mortel, hij telde hardop de scheppen zand af. Er was ook een timmerman, aan de werkbank naast Tom, die behoedzaam een eind beukenhout op maat schaafde.

Alfred was veertien jaar oud, en net als Tom lang van stuk. Tom was een kop groter dan de meeste mannen, en Alfred maar een paar centimeter kleiner, terwijl hij nog steeds groeide. Ze leken ook op elkaar: allebei hadden ze lichtbruin haar, en groenige ogen met bruine vlekjes. De mensen zeiden dat ze een knap stel vormden. Het voornaamste verschil tussen hen was dat Tom een krullerige bruine baard had, maar Alfred alleen wat fijne blonde donshaartjes. Zo was het haar op zijn hoofd ook ooit geweest, herinnerde Tom zich teder. Nu Alfred een man werd, hoopte Tom dat zijn zoon serieuzer belangstelling kreeg voor zijn vak, want hij moest nog veel leren wanneer hij net als zijn vader metselaar wilde worden. Maar tot nog toe vond Alfred de beginselen van de bouwkunst vervelend en ingewikkeld.

Als het huis eenmaal klaar was, zou dit de mooiste woning in de wijde omtrek zijn. Beneden zou een ruime voorraadkelder zijn, met een gewelfd stenen plafond, zodat het niet in brand kon raken. De zaal waar de mensen woonden zou daarboven zijn, bereikbaar langs een hoge buitentrapp, zodat de woning moeilijk aan te vallen was en gemakkelijk verdedigd kon worden. Tegen de wand van de zaal zou een schoorsteen komen, om de rook van het vuur af te voeren. Dat was een ingrijpende nieuwigheid: Tom had slechts een keer een huis met een schoorsteen gezien, maar hij vond het zo'n goed idee dat hij vastbesloten was dat na te volgen. Aan een zijde van het huis, boven de zaal, kwam een kleine slaapkamer, want die hadden de

grafelijke dochters tegenwoordig nodig – ze waren te verfiynd om tussen de mannen en de dienstmeiden en de jachthonden te slapen. De keuken zou afzonderlijk gebouwd worden, want vroeg of laat brak er altijd brand uit; daarom was de enige oplossing een keuken ver weg te bouwen en genoeg te nemen met lauwwarm opgediende gerechten.

Tom werkte aan de toegang tot het huis. De deurposten zouden afgerond worden, zodat ze op pilaren leken – een teken van stand voor het pasgetrouwde edele paar dat hier kwam wonen. Met zijn oog gericht op de houten mal die hij als maat gebruikte, zette Tom zijn ijzeren beitel schuin tegen de steen en begon zachtjes te kloppen met een zware houten hamer. Een fijne regen van gruis spatte weg van het oppervlak, zodat de steen wat rond werd. Hij herhaalde de bewegingen. Glad genoeg voor een kathedraal.

Hij had al eens aan een kathedraal gewerkt – in Exeter. Eerst had hij dat als een gewoon karwei beschouwd. Hij was boos en beledigd geweest toen de bouwmeester hem gewaarschuwd had dat zijn werk niet helemaal aan de eisen voldeed: Tom wist dat hij zorgvuldiger was dan een doorsnee metselaar. Maar toen besepte hij dat de muren van een kathedraal niet alleen sterk moesten zijn, ze moesten volmaakt zijn. Omdat de kathedraal voor God was, en ook omdat het gebouw zo groot werd dat de kleinste onefenheid in de muren, de geringste afwijking van zuiver haaks en waterpas, de hele structuur gevaarlijk kon verzwakken. Toms gebelgdheid sloeg om in fascinatie. De combinatie van een groots en ambitieus bouwwerk en strenge aandacht voor het kleinste detail opende Toms ogen voor het wonderlijke van zijn ambacht. Hij leerde van de meester in Exeter hoe belangrijk verhoudingen zijn, de symboliek van bepaalde getallen en de bijna magische formules om de juiste dikte van een muur of de hoek van een trede in een wenteltrap te berekenen. Zulke dingen vond hij boeiend. En het verbaasde hem dat veel metselaars die onderwerpen onbegrijpelijk vonden.

Na een tijdje was Tom de rechterhand van de bouwmeester geworden, en toen begon hij ook de tekortkomingen van zijn leermeester te zien. Zijn baas was een groot vakman, maar onbekwaam als organisator. Hij wist totaal geen raad met problemen als het tijdig aanvoeren van de juiste hoeveelheden stenen om in de pas te blijven met de metselaars, ervoor zorgen dat de smid genoeg gereedschappen maakte, kalk branden en karrenvrachten zand aanvoeren voor de mortelmakers, bomen vellen voor de timmerlui, en voldoende geld krijgen van het kapittel om alles te betalen.

Als Tom in Exeter gebleven was tot de bouwmeester stierf, dan was hij

misschien zelf bouwmeester geworden, maar het geld van het kapittel van de kathedraal raakte op – deels door het wanbeheer van de bouwmeester – en de ambachtslieden moesten verder trekken, op zoek naar een nieuw karwei. Tom kreeg van de slotvoogd in Exeter het aanbod bouwmeester van de vestingmuren te worden, om daar herstelwerkzaamheden en versterkingen uit te voeren. Dat zou een taak voor het leven zijn, als er zich geen onvoorziene omstandigheden voordeden. Maar Tom had het aanbod afgeslagen, omdat hij een andere kathedraal wilde bouwen.

Zijn vrouw Agnes had dit besluit nooit kunnen begrijpen. Ze zouden een mooi stenen huis hebben gekregen, en bedienden, en hun eigen stallen en bij elk avondmaal vlees op tafel, en ze had het Tom nooit vergeven dat hij deze kans voorbij had laten gaan. Ze kon niet begrijpen wat zo onweerstaanbaar aantrekkelijk was aan het bouwen van een kathedraal: de alle aandacht vergende ingewikkeldheid van de organisatie, de verstandelijke uitdaging van de berekeningen, de ontzagwekkende hoogte van de muren, en de adembenemende grootsheid van het voltooid bouwwerk. Toen Tom eenmaal van die wijn geproefd had, nam hij nooit meer met minder genoegen.

Dat was nu tien jaar geleden. Sindsdien waren ze nooit erg lang op dezelfde plaats gebleven. Hij ontwierp een nieuwe kapittelzaal voor een klooster, werkte een jaar of twee aan een kasteel, of hij bouwde een stadhuis voor een rijke koopman, maar zodra hij wat geld gespaard had, vertrok hij met zijn vrouw en kinderen, en ging weer op weg, zoekend naar een nieuwe kathedraal.

Tom keek op van zijn werk en zag Agnes aan de rand van het bouwterrein staan; ze hield een mand met eten in haar hand en op haar heup rustte een grote kruik bier. Het was middag. Hij keek haar liefdevol aan. Niemand zou haar ooit knap noemen, maar haar gezicht straalde kracht uit: een breed voorhoofd, grote bruine ogen, een rechte neus en een vastberaden onderkaak. Haar donkere haar was in het midden gescheiden en in een knot gebonden. Ze was Toms hartsvriendin.

Ze schonk bier in voor Tom en Alfred. Ze bleven daar even staan, de twee grote mannen en de forse vrouw, bier drinkend uit houten nappen, en toen kwam het vierde lid van het gezin aanhuppelen uit het korenveld: Martha, zes jaar oud en zo mooi als een madelief, maar dan wel een madelief die een bloemblad miste, want er gaapte een gat op de plek waar twee melktanden waren uitgevallen en de nieuwe tanden nog niet doorgekomen waren. Ze rende naar Tom, kuste zijn stoffige baard en bedelde om een slok

bier. Hij omhelsde haar magere lichaam. ‘Niet te veel drinken, anders val je nog in een greppel,’ zei hij. Ze wankelde speels in het rond, en deed alsof ze dronken was.

Ze gingen op een stapel balken zitten. Agnes reikte Tom een homp tarwebrood aan, een dikke snee gekookt spek en een kleine ui. Hij nam een hap van het vlees en begon de ui te pellen. Agnes gaf de kinderen te eten en begon toen zelf aan haar middagmaal. Misschien was het onverantwoord, dacht Tom, die saaie baan in Exeter af te wijzen en op zoek te gaan naar een kathedraal die nog gebouwd moest worden, maar ik ben altijd in staat geweest mijn hele gezin te voeden, ondanks mijn roekeloosheid.

Hij haalde zijn mes uit de voorste zak van zijn leren schort, sneed een plak van de ui en at die tegelijk met een hap brood. De ui smaakte zoet en scherp tegelijk. Agnes zei: ‘Ik ben weer in verwachting.’

Tom hield op met kauwen en staaarde haar aan. Een huivering van geluk ging door hem heen. Hij wist niet wat hij moest zeggen en lachte alleen schaapachtig naar haar. Even later zei ze blozend: ‘Zo verrassend is dat toch niet?’

Tom omhelsde haar. ‘Nou, nou,’ zei hij, nog steeds grijnzend van blijdschap. ‘Een kleine om aan mijn baard te plukken. En ik dacht nog wel dat het eerstvolgende kind van Alfred zou zijn.’

‘Juich nou maar niet te vroeg,’ waarschuwde Agnes. ‘Het brengt ongeluk als je praat over een kind voordat het geboren is.’

Tom knikte instemmend. Agnes had verscheidene miskramen gehad en een doodgeboren kindje, en dan was er nog een meisje geweest, Matilda, dat maar twee jaar oud was geworden. ‘Ik zou graag een jongen willen,’ zei hij. ‘Alfred wordt al zo groot. Wanneer zal het komen?’

‘Na Kerstmis.’

Tom begon te rekenen. Het skelet van het huis zou gereed zijn als de eerste vorst kwam, daarna moest het metselwerk met stro bedekt worden, als bescherming tijdens de winter. De metselaars zouden de koude maanden doorbrengen met het op maat hakken van vensterbanken, gewelfstenen, portalen en de schoorsteen, terwijl de timmerman de vloerdelen, deuren en luiken maakte. Tom zou de steigers bouwen voor het werk boven. Dan konden ze in het voorjaar de gewelven voor de kelder maken, de vloer leggen voor de zaal daarboven en het dak voltooien. Het werk zou zijn gezin voeden tot na Pinksteren, en tegen die tijd zou de baby een half jaar oud zijn. Daarna zouden ze verder trekken. ‘Mooi,’ zei hij tevreden. ‘Dat is goed nieuws.’ Hij at nog een plak ui.

‘Ik ben eigenlijk te oud om kinderen te baren,’ zei Agnes. ‘Dit zal mijn laatste zijn.’

Tom dacht na over haar woorden. Hij wist niet hoeveel jaren zijn vrouw telde, maar hij wist wel dat veel vrouwen van haar leeftijd zwanger waren. Toch was het waar dat ze meer pijn leden, naarmate ze ouder werden, en de baby’s waren minder sterk. Ongetwijfeld had ze gelijk. Maar kon ze er zeker van zijn dat ze nooit meer in verwachting raakte, vroeg hij zich af. Toen begreep hij hoe dat zou kunnen en een wolk trok over zijn zonnige humeur.

‘Misschien kan ik een mooi karwei in een stad krijgen,’ zei hij, om haar mild te stemmen. ‘Een kathedraal, of een paleis. Dan kunnen we in een groot huis wonen, met houten vloeren en eenmeid om je te helpen met de baby.’

Haar gezicht verstrakte en ze zei sceptisch: ‘Dat zou kunnen.’ Ze hoorde hem niet graag praten over kathedralen. Als Tom nooit aan een kathedraal had gewerkt, zei haar gezicht, dan zouden ze al in een stadshuis wonen, met spaargeld begraven onder de haard en niets om zich zorgen over te maken.

Tom keek weg en nam nog een hap van het spek. Ze hadden iets te vieren, maar de harmonie was verdwenen. Hij voelde zich in de steek gelaten. Hij kauwde een poosje op het taaie spek, en hoorde toen hoefgetrappel. Hij hield zijn hoofd scheef om beter te luisteren. De ruiter kwam uit de richting van de weg tussen de bomen naderbij, zodat hij een stuk afsneed en het dorp vermeed.

Een ogenblik later kwam een jongeman op een pony stapvoets aan en hij liet zich van zijn rijdier zakken. Hij zag eruit als een schildknaap, een jonge ridder in de leer. ‘Uw heer komt eraan,’ zei hij.

Tom ging staan. ‘Je bedoelt lord Percy?’ Percy Hamleigh was een van de aanzienlijkste mannen in het land. Hij was de eigenaar van deze vallei en vele andere, en hij betaalde de bouw van dit huis.

‘Nee, zijn zoon,’ zei de schildknaap.

‘De jonge William.’ Percy’s zoon William zou na zijn huwelijk dit huis gaan bewonen. Hij was verloofd met lady Aliena, de dochter van de graaf van Shiring.

‘Die bedoel ik,’ zei de schildknaap. ‘En hij is woedend.’

Tom voelde zijn hart ineenkrimpen. In de beste omstandigheden kon het al moeilijk zijn te praten met de eigenaar van een huis in aanbouw, maar een woedende eigenaar maakte dat onmogelijk. ‘Waarom is hij zo boos?’

‘Zijn bruid heeft hem afgewezen.’

‘De dochter van de graaf?’ zei Tom verbaasd. Hij voelde een steek van angst: hij had zojuist bedacht hoe verzekerd zijn toekomst was. ‘Ik dacht dat alles geregeld was?’

‘Dat dachten we allemaal – alleen lady Aliena niet, naar het schijnt,’ zei de schildknaap. ‘Zodra ze hem ontmoette, verkondigde ze dat ze nooit met hem zou trouwen, voor geen goud ter wereld.’

Tom fronste zorgelijk. Hij wilde dat dit niet waar was. ‘Maar als ik me goed herinner is hij geen lelijke knaap?’

Agnes zei: ‘Alsof dat iets uitmaakt, in haar positie. Als dochters van edelen toegestaan wordt te trouwen met wie ze maar willen, dan zouden we allemaal overheerst worden door rondreizende minstrelen en schavuiten met mooie ogen.’

‘Misschien verandert het meisje nog van gedachten,’ zei Tom hoopvol.

‘Dat doet ze zeker, als haar moeder haar met een berketak afrost,’ zei Agnes. De schildknaap zei: ‘Haar moeder is dood.’

Agnes knikte. ‘Dat verklaart waarom ze de feiten van het leven niet kent. Maar ik begrijp niet dat haar vader haar niet kan dwingen.’

De schildknaap zei: ‘Het schijnt dat hij haar ooit beloofd heeft dat ze niet hoeft te trouwen met iemand die ze haat.’

‘Wat een domme belofte!’ riep Tom kwaad uit. Hoe kon een machtig man zich zo aan de grillen van zijn dochter binden? Haar huwelijk kon gevolgen hebben voor militaire bondgenootschappen, voor de financiën van een streek... en voor de bouw van dit huis.

De schildknaap zei: ‘Ze heeft een broer, dus is het niet zo belangrijk met wie ze trouwt.’

‘Maar toch...’

‘En de graaf is een onbuigzaam man,’ vervolgde de schildknaap. ‘Hij zal niet terugkomen op een belofte, zelfs niet als hij die aan een kind gedaan heeft.’ Hij haalde zijn schouders op. ‘Dat wordt tenminste beweed.’

Tom keek naar de lage muren van wat een huis moest worden. Hij had nog niet genoeg geld gespaard om met zijn gezin de winter door te komen, besefte hij bezorgd. ‘Misschien vindt die kerel een andere bruid om dit huis mee te delen. Hij kan elke deerne in deze streek uitkiezen.’

Alfred sprak met de baard in zijn keel. ‘Bij Christus, ik geloof dat hij daar is.’ De anderen volgden zijn blik over het veld. Een ruiter kwam in galop uit de richting van het dorp, zodat een stofwolk en kluiten aarde werden opgeworpen. Alfreds vloek paste bij de grootte en de snelheid van het

paard: beide waren indrukwekkend genoeg. Tom had wel eerder zulke grote paarden gezien, maar Alfred misschien niet. Het was een strijdros, met schoften zo hoog als de kin van een man, en erg breed gebouwd. Zulke strijdpaarden werden in Engeland niet gefokt, maar ze werden aangevoerd van overzee, en ze waren buitengewoon kostbaar.

Tom stopte het restant van zijn brood in de zak van zijn schort, hij vernauwde zijn ogen tot spleetjes tegen de zon en tuurde over het veld. Het paard hield zijn oren in de nek en de neusvleugels bewogen, maar Tom kreeg de indruk dat het zijn hoofd opgericht hield, een teken dat het rijdier nog onder controle werd gehouden. Het was duidelijk te zien dat de ruiter achterover leunde en uit alle macht aan de teugels trok, en het enorme paard leek iets in te houden. Tom kon het gedreun van de hoeven op de grond onder zijn voeten voelen. Hij keek zoekend om zich heen naar Martha, om haar in veiligheid te brengen. Agnes was op dezelfde gedachte gekomen. Maar Martha was nergens te bekennen.

‘In het koren,’ zei Agnes, maar dat had Tom zelf al bedacht en hij liep snel naar de rand van het korenveld. Hij speurde langs de wuivende halmen, maar nergens zag hij zijn dochtertje.

Het enige dat hij kon doen, was proberen het paard tegen te houden. Hij liep over het pad het briesende paard tegemoet, met wijd uitgestrekte armen. Het paard zag hem, hield het hoofd hoog om beter te zien en minderde duidelijk vaart. Maar toen zag Tom met afschuw dat de ruiter zijn rijdier aanspoorde.

‘Jij verdomde dwaas!’ brulde Tom, al kon de ruiter hem niet horen.

Op dat moment kwam Martha uit het korenveld en ze stapte een eind voor Tom op het pad.

Een ogenblik bleef Tom misselijk van angst onbeweeglijk staan. Toen sprong hij naar voren, schreeuwend en met zijn armen zwaaiend, maar het strijdros was erop getraind joelende horden tegemoet te stormen en het dier liet zich niet afschrikken. Martha stond midden op het smalle pad, en ze keek als gehypnotiseerd naar het paard dat op haar afstormde. Tom besefte wanhopig dat hij niet eerder bij zijn dochtertje kon zijn dan het grote dier. Hij zwenkte opzij, zijn arm raakte de hoge korenaren, en op het laatste ogenblik veranderde het grote paard iets van richting. De stijgbeugel van de ruiter streek langs Martha's haren, een hoef stampte een rond gat in de grond vlak naast haar blote voet, en toen was het paard al voorbij, stof en aardkluiten opwerpend, en Tom greep zijn kind met beide armen vast en drukte haar stevig tegen zijn bonkende hart.